

Kapitel 24

GRAMMATIK

Läs s. 175 + G29:4-6; G47

Att kunna:

- Particip: bildningssätt och funktioner

Particip

Particip är former som utgår från verb men som oftast används som adjektiv. Termen particip kommer av lat. *participere*, 'deltaga', och syftar på det faktum att formen "deltar" i två olika ordklasser: verb och adjektiv (ibland ytterligare någon ordklass). Att participen har adjektivisk funktion syns bland annat på att de, liksom vanliga adjektiv, böjs efter sitt huvudord, vanligen ett substantiv. Svenskan har två slags particip: presens particip och perfekt particip. Presens particip har ändelsen *-ande* eller *-ende* (*springande*, *gående*) och perfekt particip *-d* eller *-n* (*målad*, *skriven*). Presens particip böjs inte men perfekt particip böjs efter sitt huvudord: *en nymålad stol*, *ett nymålat bord*, *nymålade stolar/bord*.

Latinet har tre slags particip: presens, perfekt och futurum particip (t ex *amans* 'älskande', *amatus* 'älskad' och *amatūrus* 'som ska älska'). Om hur dessa former bildas och översätts, se G29:4-6 + s. 245. Om participens funktioner, se G47. (För perfekt particip i passivum av perfekt, pluskvamperfekt och futurum exaktum, se även kap. 18.)

Participium coniunctum (förenat particip)

Läs G47:3.

Participium coniunctum är en så kallad satsförkortning, dvs. en bisats som har ett infinit verb (ett particip) men inget finit, och fungerar som attribut till ett substantiv eller pronomen i den överordnade satsen: *Vidi avem in arbore sedentem*. 'Jag såg en fågel (sittande i ett träd =) som satt i ett träd.'

Satsförkortningar med particip (presens eller perfekt) är ganska ovanliga i svenskan men vanliga i engelskan: *Feeling cold* (= Because she felt cold), *she put on her jacket*. *The painting found in the basement* (= which was found in the basement) *was a Picasso*.

Det är vanligen presens eller perfekt particip som förekommer i participium coniunctum, sällan futurum particip. Konstruktionen översätts med relativ bisats ("som ..."), adverbialbisats som till exempel uttrycker tid ("när ...") eller orsak ("eftersom ..."), samordning ("... och ..."), ibland svenskt particip.

ÖVNINGAR

Gör övningarna på s. 176 och därefter extraövningarna nedan.

1 Identifiera participen och översätt dem till svenska. Olika kasus förekommer. Verben är *moveo* 2 'röra', *dico* 3 'säga' och *aperio* 4 'öppna' (se vidare ordlistan s. 279ff).

A) Former av *moveo*: 1. moventes 2. motae 3. moturi 4. movens 5. moturum 6. motarum

B) Former av *dico*: 1. dictos 2. dicens 3. dictura 4. dicentium 5. dicturi 6. dictas

C) Former av *aperio*: 1. aperturum 2. aperientibus 3. apertis 4. aperienti 5. apertorum 6. aperturus

2 Översätt följande meningar som alla innehåller participium coniunctum. Tänk på att konstruktionen kan översättas på flera sätt. Sammanhanget avgör.

1. Amicos ridentes audivi.	<i>capio, cepi, captum 3 här inta</i>
2. Puella ad forum ambulans, amicae occurrit.	<i>clamor, clamōr-is 3m rop, skrik</i>
3. Viri clamoribus territi dormire non poterant.	<i>con-scendo, -scendi, -scensum 3 här gå ombord</i>
4. Magister discipulo vocato librum dedit.	<i>emo, emi, emptum 3 köpa</i>
5. Dona dantibus gratias egi.	<i>eo, ii, ire oregelb vb gå</i>
6. Puer magistrum timens in scholam non iit.	<i>fugio, fugi, fugitum 3 fly</i>
7. Hostes urbem captam incenderunt.	<i>gratias alicui agere tacka någon</i>
8. Vinum in foro emptum optimum erat.	<i>in-cendo, -cendi, -censum 3 antända</i>
9. Perterrita (perf part) clamore mulierum
pugnantium (pres part) fugi.	<i>mercator, mercatōr-is 3m köpman</i>
10. Mercatores navem conscensuros (fut part!)
vidimus.	<i>oc-curro, -curri 3 (+ dat.) stöta på</i>
<i>per-terreo, -terrui, -territum 2 skrämma</i>
<i>pugno 1 slåss</i>

FACIT TILL EXTRAÖVNINGARNA

- 1 A) 1. rörande 2. rörd 3. som ska röra 4. rörande 5. som ska röra 6. rörda
 B) 1. sagda 2. sägande 3. som ska säga 4. sägande 5. som ska säga 6. sagda
 C) 1. som ska öppna 2. öppnande 3. öppnade 4. öppnande 5. öppnade 6. som ska öppna
- 2 1. Jag hörde mina skrattande vänner / Jag hörde mina vänner, som skrattade / Jag hörde mina vänner när de skrattade. 2. När flickan gick till torget, stötte hon på en väninna. 3. Männen, som skrämmts av ropen (skriken), kunde inte sova / Skrämnda av ... kunde männen inte sova. / Eftersom männen hade skrämmts av ... 4. Läraren kallade till sig eleven och gav honom en bok. 5. Jag tackade dem som överlämnade gåvorna. 6. Eftersom pojken var rädd för läraren, gick han inte till skolan. 7. Fienderna (Fienden) intog staden och antände den / När fienden intagit staden, antände de den. 8. Vinet som köpts på torget var mycket bra. 9. Skrämd av ropen (skriken) från kvinnorna som slogs, flydde jag / Eftersom jag blev skrämmd av ... flydde jag. 10. Vi såg köpmännen som [just] skulle gå ombord på fartyget.

ÖVERSÄTTNING AV DE LATINSKA TEXTERNA

Nativitas Christi (Kristi födelse)

Och det skedde att när de (dvs. Josef och Maria) var där var tiden inne för henne att föda. Och hon födde sin son, den förstfödde. Hon lindade honom i ett tygstycke och lade honom i en krubba, eftersom det inte fanns plats för dem i härbärgat.

I samma trakt fanns några herdar som vakade över och vaktade sin hjord om natten. Och se Herrens ängel stod intill (bredvid) dem och Guds klarhet lyste omkring dem, och de kände stor fruktan (greps av stor förfäran).

Och ängeln sade till dem: ”Var inte rädda! Ty se jag bär bud till er om en stor glädje som ska vara för hela folket. I dag har en frälsare fötts åt er i Davids stad, som är Herren Kristus. Och detta är tecknet för er: ni ska finna ett nyfött barn som är lindat i ett tygstycke och ligger i en krubba.” Och plötsligt var där tillsammans med ängeln en stor himmelsk här som prisade Gud och sade: ”Ära i höjden åt Gud och på jorden fred åt dem han har utvalt.”

Och så skedde att när änglarna hade farit från dem upp till himlen sade herdarna till varandra: ”Låt oss gå in till Betlehem och se det som har hänt och som Herren visat oss (låt oss veta).”

De skyndade iväg och fann Maria och Josef och det nyfödda barnet som låg i krubban.

Den tolvårige Jesus i templet

När de återvände efter högtiden, stannade pojken Jesus kvar i Jerusalem och hans föräldrar märkte det inte. (Troende =) I tron att han var med i sällskapet gick de en dagsled och sökte honom bland släktingar och bekanta. Då de inte fann sonen, återvände de till Jerusalem och letade efter honom där. Efter tre dagar fann de sonen sittande i templet mitt ibland de skriftlärda, (lyssnande på dem och frågande dem =) där han lyssnade på dem och ställde frågor till dem. Och alla som hörde honom häpnade över hans svar och klokhet. Och när föräldrarna såg honom förvånades de (fylldes de av förundran). Och hans mor sade till honom: ”Min son, varför har du gjort så här mot oss? Se, din far och jag var bekymrade och letade efter dig.” Och sonen sade till dem: ”Varför letade ni efter mig? Visste ni inte att jag bör vara på denna plats som är min faders?” Men de förstod inte (det ord som =) det som han sade till dem. Och Jesus gav sig av med sina föräldrar och kom till Nazaret, och han lydde dem. Och hans mor bevarade alla hans ord i sitt hjärta. Och Jesus (gjorde framsteg i fråga om vishet, ålder och välbehag hos Gud och människorna =) blev äldre och visare och vann Guds och människors välbehag.